

Torah from Around the World

In het Jodendom leeft het besef dat je samen met andere mensen het heilige kunt vinden. Om te begrijpen wat het leven werkelijk is, moet je het delen.

Harold S. Kushner

Sjabbat 11 mei 2019 / 6 Ijar 5779, Kedosjim, Wajikra/Leviticus 20:1 - 27

Tanach blz. 241

Haftara: Jechezkel/Ezechiël

Tanach blz. 1081 - 1082

vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: Robert Tornberg heeft bijna veertig jaar ervaring als docent op joodse scholen, algemene scholen en als hoofd onderwijs van de afdeling DeLeT van het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/kdoshim/can-we-taste-holy>

Kunnen wij het heilige proeven?

Het woord *kadosj* wordt gewoonlijk vertaald als 'heilig', als in: het Heilige Land, het Heilige der Heiligen, de heilige Ark, de heilige Hoge Feestdagen (in het Engels: 'High Holy Days'). Drie maal per dag, in het Kedoetsja-gedeelte van de Amida, het staande gebed, zeggen we 'heilig, heilig, heilig is Adonai Tzevaot', welke één van Gods namen is (Jesaja 6:3). Sjabbat wordt ook wel Sjabbat Kodesj, de Heilige Sjabbat, genoemd. Het gebed dat we zeggen om op vrijdagavond de wijn te wijden is de

kidoesj, een woord dat direct gerelateerd is aan *kadosj*, 'heilig'. En de sidra van deze week heet *Kedosjim*, het meervoud van *kadosj*. Wellicht kunnen we dat vertalen als 'heiligheid'.

Het is duidelijk dat het woord *kadosj* telkens weer voorkomt in onze traditie. Het is mijn ervaring dat het nogal gemakkelijk over onze lippen komt wanneer wij enkele van de bekende bovenstaande uitdrukkingen gebruiken. Maar wat betekent het woord nu eigenlijk wanneer we het daadwerkelijk uitspreken? Denken we dan na over de betekenis? Begrijpen we wat het met zich meebrengt? Zijn we ons zelfs maar bewust van het gebruik wanneer we bijvoorbeeld 'heilige Hoge Feestdagen' zeggen? Ik durf te zeggen: velen van ons niet. Ik zou verder willen stellen dat het woord een vaag gevoel van mysterie bevat; dat het een mystieke kwaliteit heeft die we niet zo goed kunnen vatten. We weten dat die belangrijk is in religie, in het Jodendom, maar we maken ons op de één of andere manier niet druk over haar ongrijpbaarheid.

Ik ben echter van mening dat de sidra van deze week de deur kan openen naar een heus begrip van wat het woord 'heilig' voor ons kan betekenen. Niet alleen heet deze parasja *Kedosjim*, maar geleerden plaatsen het in een deel van Wajikra/Leviticus dat begint met hoofdstuk 17 (soms gelezen voorafgaand aan Pesach) en dat doorgaat tot het einde van Wajikra. Ze noemden het de 'Codex van heiligheid'. Anders dan de eerste helft van het boek Wajikra gaat dit gedeelte niet primair over offers en priesters (ongetwijfeld ook gerelateerd aan heiligheid), maar geeft het een opsomming van verschillende geboden met betrekking tot hoe gewone mensen zouden moeten leven.

De hoofdstukken die we deze week lezen bevinden zich in het midden van de Tora en zijn de bekendste delen van de Codex van heiligheid. In de Reform-traditie vormen ze de Tora-lezing op de middag van Jom Kippoer.

Dit Wajikra-gedeelte begint met de woorden: „De Eeuwige zei tegen Mozes: ‘Zeg tegen de Gemeenschap van Jisraël (...)’.” (Wajikra/Leviticus 19:1-2) Het is dus duidelijk dat dat wat volgt, bedoeld is voor alle Jisraëlieten - niet alleen voor de priesters, niet alleen voor de leiders, niet alleen voor de mannen, niet alleen voor de volwassenen. Iedereen moest worden aangesproken!

Wat zijn die woorden dan die zo belangrijk zijn dat iedereen ze moet horen? Hier is wat volgt: „(...) Wees heilig, want Ik, de Eeuwige, jullie God, ben heilig.” (Wajikra 19:2)

Wat een inspirerende boodschap. Ik moet zijn als God. Ik moet heilig zijn omdat God heilig is. Maar wat betekent dat? Brengt dat ons niet weer terug naar de vragen die ik al eerder stelde over de betekenis van heiligheid?

In feite waren onze meest vooraanstaande bijbelcommentatoren net zo confuus over wat het betekent om heilig te zijn. Rasji (Frankrijk, 1040-1105) beweert dat heilig zijn betekent: „Je niet inlaten met verboden seksuele relaties, je zelfs verre houden van de gedachte aan overtredingen.” In een lange weerlegging van Rasji's mening concludeert Nachmanides (Spanje, 1194-1270) dat „(...) het in feite de essentie is van de tekst om erop aan te dringen dat we onszelf helder en puur houden, en apart van de overgrote meerderheid van de mensheid.” Gersonides (Frankrijk, 1288-1344) had een ietwat ander perspectief en betoogde dat „(...) je jezelf zoveel als je kunt afzijdig moet houden van de materiële wereld.” Hierin, vond hij, zul je op God lijken, die vrij is van materie. Sforno (Italië, 1470-1550), die vanuit een geheel andere richting dan zijn collega's kwam, suggereert dat deze zin de status weergeeft van de mensen die alle wetten van rituele reinheid hebben gevolgd, die worden genoemd in de sidrot Sjemini, Tazria, Metzora en Acharei Mot die aan de sidra van deze week zijn voorafgegaan.

Met al deze tegenstrijdige meningen ben ik er niet zeker van of we verder zijn gekomen in onze zoektocht naar het begrijpen van heiligheid, dan toen we eraan begonnen. Er is echter één commentator die een schijnbaar zeer eenvoudige uitleg gaf. Rasjbam (kleinzoon van Rasji, Frankrijk, 1083-1174) zei: „Omdat er zó veel geboden in dit Tora-gedeelte staan, worden ze voorafgegaan door een aansporing aan de Jsraëlieten zichzelf heilig te maken en zich eraan te houden.”

Toen ik de woorden van Rasjbam las, werd het mij langzaam duidelijk. Na de nogal verwarrende zin over heilig zijn, volgt een uitgebreide lijst van geboden waarvan ik hier een aantal zal samenvatten. We krijgen de opdracht onze ouders te eren, Sjabbat te houden, geen afgoden te hebben, de armen te verzorgen, en niet te stelen, te liegen, of Gods naam te ontwijden. Er zijn waarschuwingen met betrekking tot het oplichten van mensen, het misbruiken van minder validen, en het slecht behandelen van vreemdelingen. Ons wordt opgedragen arbeiders meteen na het voltooien van hun werk te betalen. We mogen geen fruit eten van een boom totdat die vier jaar oud is en we mogen geen bloed eten. Er staan ook vele wetten over seksuele relaties bij. Maar misschien wel de bekendste opdracht in dit deel van Wajikra is „Heb je naaste [soms vertaald als 'buurman'] lief als jezelf.” (Wajikra 19:18) Dit zijn slechts voorbeelden van de geboden die volgen op de woorden „Wees heilig, want ik, de Eeuwige, jullie God, ben heilig.”

Ik zou willen beweren, en ik denk dat Rasjbam het hiermee eens zou zijn, dat deze wetten ons een duidelijke definitie geven van het woord 'heilig', tenminste wat betreft mensen. Kortweg, wanneer we heilig willen zijn zoals God heilig is, dan kunnen we deze sidra zéker als gids zien om die status te bereiken. Houd je aan deze geboden en je zult heilig zijn!

Hebben Rasjbam en ik gelijk en hebben de anderen het mis? Is heiligheid echt te mysterieus om te bevatten? De waarheid is dat ik het niet weet. Maar wat ik wél weet is dat wanneer we dit Tora-gedeelte voorzichtig lezen (en ik hoop dat u de tijd zult nemen dat te doen want ik heb zijn diepgang slechts samengevat) en uitvinden welke van deze geboden in onze levens passen, dat onze levens dan bijzonder verrijkt zullen worden. Misschien, heel misschien, kunnen we proeven - en *alleen* maar proeven - wat het kan betekenen om heilig te zijn zoals God.